

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАІН, ЄДНАЙТЕСЯ!

РІК ВИДАННЯ
XXXVI

№ 33 (1016)

28 Листопада
1970 р.

Ціна 2 коп.

Сьогодні—150 років

з дня народження
вождя пролетаріату
всього людства—
ФРІДРІХА ЕНГЕЛЬСА

ЗВЕРНЕННЯ

УЧАСНИКІВ ОБЛАСНОГО З'ЇЗДУ ПАРТІЙНИХ ПРОПАГАНДИСТІВ

ДО ВСІХ ПРОПАГАНДИСТІВ, ЛЕКТОРІВ, АГІТАТОРІВ, ПОЛІТІНФОРМАТОРІВ, КУЛЬТАРМІЙЦІВ, ЖУРНАЛІСТІВ, ДІЯЧІВ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА, ВИКЛАДАЧІВ УЧБОВИХ ЗАКЛАДІВ, ДО ВСІХ БІЙЦІВ ІДЕОЛОГІЧНОГО ФРОНТУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

Дорогі товариші!

В обстановці трудового й політичного піднесення комуністи, весь радянський народ йдуть назустріч XXIV з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу.

З'їзди партії становлять основоположні віхи на шляху радянського суспільства до комунізму, виступають організуючим началом у поєднанні теорії та досвіду марксизму-ленінізму з творчістю мас. Вони висловлюють колективну волю КПРС, насущні потреби й сподівання радянських трудящих.

Роки, що минули після XXIII з'їзду КПРС, були для партії, для всього нашого народу роками великої напруженої роботи. Вони були осяяні яскравим світлом двох історичних дат: 50-річчя Великого Жовтня і 100-річчя з дня народження В. І. Леніна, які становили цілий етап у діяльності партії та народу.

Партія йде до свого чергового з'їзду з підсумками, які свідчать про правильність курсу, монолітну політичну згуртованість радянського суспільства, неухильне просування нашої Батьківщини до комунізму і зростання її ролі в сучасному світі.

Приємно і радісно усвідомлювати, що разом з усім радянським народом і трудящі нашої Одеської області вносять гідний вклад у загальну справу здійснення рішень XXIII з'їзду КПРС і XXIII з'їзду КП України. Вони напружено попрацювали для успішного виконання завдань п'ятирічки.

Напередодні XXIV з'їзду КПРС і XXIV з'їзду КП України партійні організації інтенсивно аналізують, осмислюють і узагальнюють досвід, нагромаджений після XXIII з'їзду, роблять висновки, котрі мають принципове значення для майбутнього, мобілізують сили на успішне розв'язання чергових завдань комуністичного будівництва.

За цих умов дедалі більшого значення набуває ідеологічна робота; дедалі більша відповідальність лягає на всіх працівників ідеологічного фронту.

Надзвичайно відповідальним завданням кожного партійного пропагандиста є сьогодні яскраво, переконливо розкрити й показати людям, підбити підсумки й узагальнити виконану партією і народом роботу в період між з'їзда-

ми на всіх ділянках комуністичного будівництва. Для цього повинні бути максимально мобілізовані всі наявні в нашому розпорядженні засоби й форми ідейного впливу на людей.

Ми зобов'язані докласти всіх своїх зусиль, знань, умінь для успішного завершення всіх народно-господарських планів поточного року, на гідну зустріч XXIV з'їзду КПРС і XXIV з'їзду КП України.

Інтереси ідейного виховання трудящих вимагають надати ідеологічній роботі більш доцільного характеру.

Кожен з нас, на якій би ділянці він не працював, зобов'язаний глибше розкривати теорію та історичний досвід партії, чергові завдання, що їх вона висуває; поліпшувати пропаганду економічних знань, особливо висвітлення проблем, пов'язаних з прискоренням технічного прогресу, підвищенням ефективності громадського виробництва; більше уваги приділяти вихованню трудящих у дусі радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму, в дусі комуністичної моральності.

Важливо невинно прищеплювати всім людям ідейну переконаність, стійкість, непримиренність до будь-яких проявів буржуазної ідеології.

Ми закликаємо всіх пропагандистів, котрі працюють у системі партійної та комсомольської освіти, твердо й неухильно тримати курс на творче опанування революційною марксистсько-ленінською теорією, домагатися ясного розуміння і вірного застосування її положень на практиці, домагатися підвищення діяльності політичного навчання. Кожна ланка партійного навчання повинна бути центром полум'яної пропаганди безсмертних марксистсько-ленінських ідей.

Ми звертаємося до випробуваних бійців партії — лекторів: хай у передз'їздовські дні на кожному заводі й фабриці, в колгоспі й радгоспі, у кожному колективі трудящих ще сильніше звучить ваше слово, надихаючи людей на завоювання нових рубежів у будівництві комунізму!

Ми закликаємо 80-тисячну армію агітаторів і політінформаторів пристрасним словом і особистим прикладом кликати людей на трудові подвиги. Життєва сила, науковість, правдивість — ось що

повинно становити серцевину усної агітації в масах. Вона може й повинна стати одним з найбільш бойових, наступальних і ефективних ділянок ідеологічної роботи.

Ми закликаємо працівників культурно-освітнього фронту наполегливо й повсюдно виконувати важливе завдання партії щодо перетворення клубів, палаців культури, парків, музеїв і бібліотек на опорні бази партійних організацій для проведення масово-політичної роботи.

Ми закликаємо журналістів творчою роботою і горінням виправдувати звання бойових помічників ленінської партії. Повною мірою використовувати пресу як колективного пропагандиста, агітатора й організатора мас, ще вище підняти ефективність кожного номера газети, кожної передачі телебачення і радіо.

Ми звертаємося до всіх діячів літератури і мистецтва — керуючись комуністичним світоглядом і вдосканалюючи художню майстерність, створюйте твори, здатні силою художнього образу в книзі, на екрані, на сцені й на полотні запалити людей, захопити їх правдою і красою, пробудити в них бажання самовідданно служити справі комунізму. Трудящі чекають від вас художніх творів, котрі стали б для наших людей добрими й розумними порадами в усьому їхньому житті, серйозним фактором вироблення комуністичних ідей.

Ми закликаємо викладачів вузів, технікумів, профтехучлиць, учителів шкіл віддавати всі знання, сили та енергію благородній справі комуністичного виховання дітей та юнацтва. Найважливіше ваше завдання — озброювати молодь глибокими й міцними знаннями наук і на цій базі формувати її світогляд, прищеплювати їй правильний матеріалістичний погляд на життя, на своє місце у боротьбі народу, на свої обов'язки перед суспільством.

Необхідно, дорогі товариші, щоб кожен з нас — пропагандист і агітатор, журналіст і художник, учитель і письменник, учений, композитор, бібліотекар і артист — відчував себе і поведився як активний борець ідеологічного фронту, глибоко усвідомлював особисту відповідальність за успіхи комуністичного будівництва.

Борець ідеологічного фронту по-

винен з ленінською рішимістю давати відсіч будь-яким підступам буржуазної ідеології, аполітичності, міщанству, байдужості. Силою особистого прикладу він повинен утверджувати соціалістичні норми праці й побуту, вести людей на героїчну самовіддану боротьбу за торжество ленінської справи.

Товариші! У своїй діяльності ми завжди повинні керуватися ленінським принципом єдності політичної та організаторської роботи, органічно поєднувати роз'яснювання теорії, політики, рішень партії з організацією трудящих на здійснення конкретних завдань.

Хай же в ці передз'їздовські дні, насичені натхненною працею, в робітничих цехах і на колгоспних ланах і фермах, на суднах флоту,

в установах і навчальних закладах — в гушніні мас лунає полум'яний партійний голос наших пропагандистів, бійців великого фронту комуністичного будівництва. Хай надихає він трудящих на нові трудові звершення у славу нашої Батьківщини, в ім'я торжества комунізму!

Хай живе великий радянський народ — будівник комунізму!

Хай живе Комуністична партія Радянського Союзу — вождь і організатор усіх наших перемог!

Хай вічно живе великий переможець марксизму — Фрідріх Енгельс — Ленін!

Прийнято одностайно на обласному з'їзді партійних пропагандистів 16 листопада 1970 року.

ОБЛАСНИЙ ЗЛІТ ПРОПАГАНДИСТІВ

У приміщенні Одеського театру опери і балету відбувся перший обласний зліт партійних пропагандистів.

В його роботі взяли участь: пропагандисти мережі партійної освіти, лектори, агітатори, політінформатори, працівники культурно-освітніх установ, журналісти, діячі літератури та мистецтва, працівники середньої та вищої шкіл, науковці, армійські політпрацівники, керівники обласних ідеологічних організацій та установ — всього 1.600 чоловік.

Зліт відкрив перший секретар Одеського обкому КП України П. П. Козир.

Присутні одностайно обрали почесну президію зльоту у складі Політбюро ленінського Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу.

З доповіддю «Про деякі актуальні проблеми ідеологічної роботи у зв'язку з підготовкою до XXIV з'їзду КПРС і XXIV з'їзду КП України» виступив перший секретар Одеського обкому партії П. П. Козир.

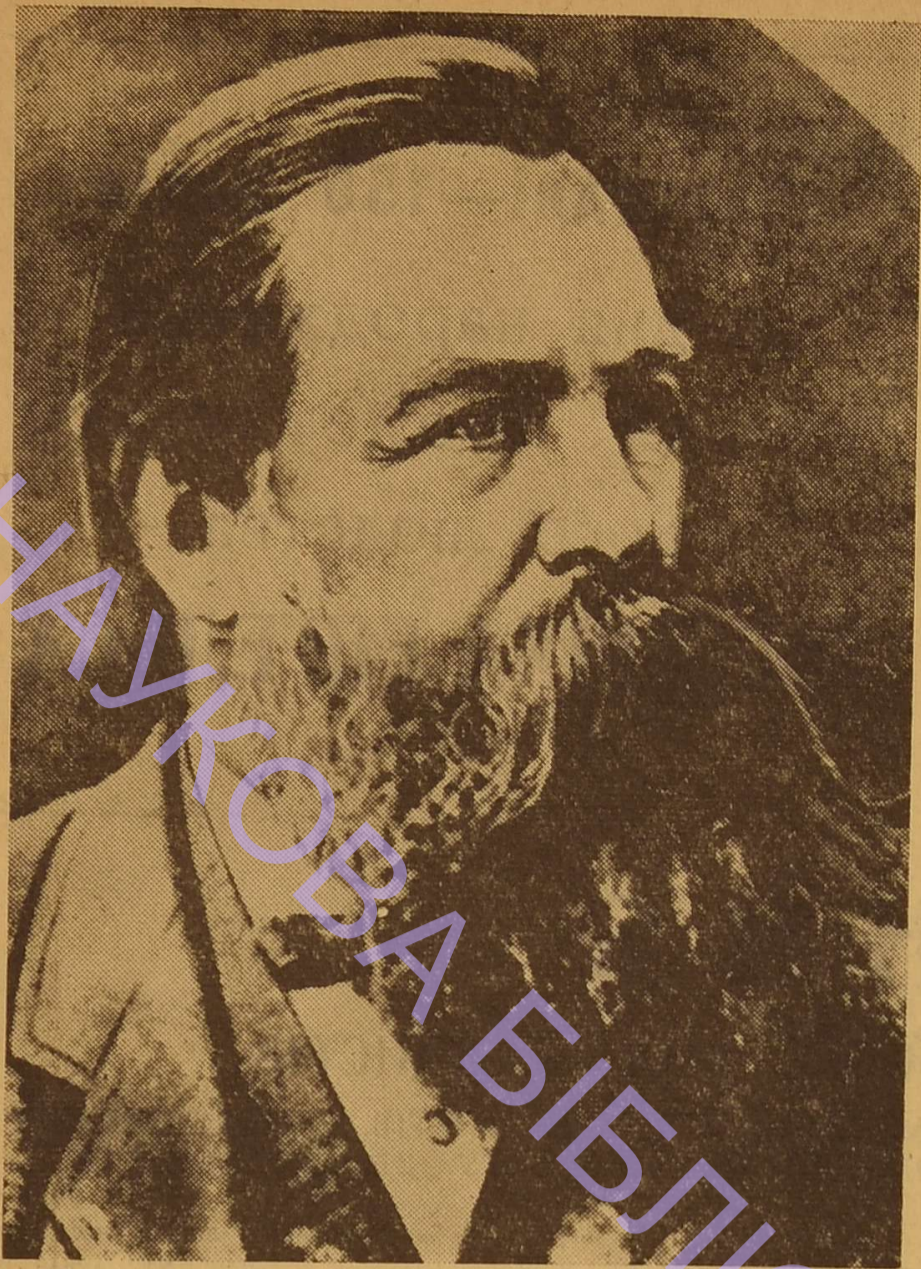
В обговоренні доповіді взяли участь: О. В. Богатський — ректор Одеського державного університету, голова правління обласної організації товариства «Знання», В. І. Аленін — вчитель Комінтернівської середньої школи Комінтернівського району, В. Я. Іванов

— секретар Ізмаїльського райкому КП України, І. В. Липтуга — директор Одеського заводу сільськогосподарського машинобудування ім. Жовтневої революції, А. І. Куварзін — начальник обласного управління КДБ; Г. Ф. Данько — секретар парторганізації колгоспу ім. Ворошилова Любашівського району, О. П. Якубовський — перший секретар Одеського обкому ЛКСМУ, В. І. Костін — політінформатор Одеського заводу «Червона гвардія», заслужений працівник культури УРСР, І. П. Горанський — перший заступник начальника поліуправління Червонопрапорного Одеського військового округу, І. І. Рядченко — поет; О. О. Орлов — редактор газети «Советское Придністровье» м. Білгород-Дністровського, В. М. Лукашевич — заступник секретаря парткому Чорноморського морського пароплавства; О. В. Корнієнко — начальник лабораторії НОП Одеського кабельного заводу, голова районної секції технічних знань.

Учасники зльоту прийняли звернення до всіх пропагандистів Одеської області.

На з'їзді оголошена постанова бюро обкому КП України про нагородження грамотами обкому партії численної групи активістів ідеологічної роботи.

НЕОЦІНЕННИЙ ВНЕСОК В РОЗВИТОК МАРКСИЗМУ

КОНЦЕПЦІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Важливу частину творів Фрідріха Енгельса складає винятково глибоке і різноманітне дослідження різних проблем марксистської теорії держави і права. Без знання цієї частини теоретичної спадщини Енгельса неможливо висвітлити суть і наслідки революційного перевороту, здійсненого основоположниками марксизму-ленінізму в історії політичної і правової думки.

В ранніх статтях і листах до друзів Ф. Енгельс виступив з позицій революційного демократизму. Соціалістом Ф. Енгельс став дещо пізніше, після знайомства з К. Марксом. Розробивши основи наукового матеріалістичного світогляду, Маркс і Енгельс застосовували його до найрізноманітніших галузей знань, в тому числі і до теорії держави і права.

Так, результатом тривалого вивчення життя, причин, безправного становища і політичної боротьби англійського пролетаріату стала знаменита книга Ф. Енгельса «Становище робітничого класу в Англії». В цій роботі Ф. Енгельс вперше в марксизмі чітко і точно розкриває суть держави і права і приходить до висновку про неминучість пролетарської революції.

Питанням політичного вчення пролетаріату присвячені такі праці, як «Святе сімейство», «Німецька ідеологія» і «Маніфест Комуністичної партії». В цих творах поруч з глибоким аналізом і нещадною критикою різних антинаукових соціально-політичних напрямків і шкіл розробляється матеріалістичне розуміння суті держави і права. Так, в «Німецькій ідеології» вперше дано систематичний виклад цієї концепції і показано, що визначальною основою держави і права складають не ідеї, не свідомість, а певні матеріальні відносини. Тут же накреслено проблему типів і форм держави і права, вперше чітко формулюється ідея необхідності захоплення пролетаріатом політичної влади.

Багато положень цього твору стають основою майбутніх формулювань «Маніфесту Комуністичної партії», де ідея політичної влади пролетаріату (потім сформульована К. Марксом як диктатура пролетаріату) виставлена уже як наріжна програмна вимога наукового комунізму і органічно зв'язана з лозунгом завоювання демократії.

В «Анти-Дюрінгу» Ф. Енгельс розкриває намагання захисників буржуазії показати виникнення державного капіталізму як явища «соціалістичного». В цій праці Ф. Енгельс, піддавши критиці ідеї буржуазної, формальної рівності, показав, що робітничий клас не може обмежуватись тільки існуванням рівності всіх перед законом, що в марксистське поняття рівності входить також рівність і в економічному відношенні.

В своїй роботі «Походження сім'ї, приватної власності і держави» Ф. Енгельс зробив великий крок вперед в розвитку марксистської теорії держави і права.

Після смерті Ф. Енгельса в нових історичних умовах великий В. І. Ленін не тільки геніально розвинув і збагатив марксистську теорію держави і права, але й став організатором і керівником першої в світі соціалістичної держави.

Узагальнюючи багатющі дослідження розвитку держави і права в країнах соціалістичної співдружності і досвід сучасного міжнародного визвольного руху, КПРС та інші марксистські партії творчо розвивають марксистську теорію держави і права, збагачуючи її рядом нових положень і висновків. Розроблена в марксистсько-ленінському вченні концепція держави і права складає неоціненну теоретичну основу для подальшого розвитку всіх юридичних наук марксистської теорії держави і права особливо.

А. ГОРОЖАНКІН,
в. о. доцента кафедри теорії і історії держави і права.

Життєвий шлях Фрідріха Енгельса нерозривно зв'язаний з життям і діяльністю його великого друга Карла Маркса.

К. Маркс і Ф. Енгельс на початку свого ідейно-політичного розвитку примикали до гуртка младогегельянців, які в 30—40-х роках XIX століття робили з філософської теорії Гегеля радикальні і атеїстичні висновки.

1840—1844 рр. були роками безперервного поступального формування світогляду Маркса і Енгельса від ідеалізму і революційного демократизму до діалектичного матеріалізму і наукового комунізму.

В книзі «Становище робітничого класу в Англії», що була написана в 1844 р., Енгельс зобразив страшну картину страждань англійських робітників.

Рішуче заперечуючи наївні мрії соціалістів-утопістів «про соціалізм без боротьби», Ф. Енгельс розглядає робітничий рух як законітний вияв антагоністичного протиріччя між основними класами капіталістичного суспільства. В цій книзі ми знаходимо багато важливих положень щодо програми, стратегії, тактики, організаційних принципів, якими повинна керуватись пролетарська партія. Велике теоретичне і практичне значення мають обгрунтовані Енгельсом положення про поєднання соціалізму з робітничим рухом, про те, що слід проводити не тільки економічну і політичну, але й теоретичну боротьбу.

В написаному в 1845—1846 рр. творі «Німецька ідеологія» Карл Маркс і Ф. Енгельс завершують критику младогегельянства і вперше піддають розгорнутій критиці філософські погляди Фейєрбаха. Тут вперше дано розгорнутий ви-

клад важливих положень наукового комунізму, марксистської філософії, особливо матеріалістичного розуміння історії.

В 50-х роках між К. Марксом і Ф. Енгельсом устанавлюється своєрідний розподіл праці: Карл Маркс переважно займається розробкою економічної теорії, Ф. Енгельс головну увагу приділяє проблемам філософії.

Твори Ф. Енгельса «Анти-Дюрінг», «Діалектика природи», «Людвіг Фейєрбах і кінець німецької класичної філософії» набули значення класичних праць з філософії марксизму. Серед них винятково важливе місце посідає «Анти-Дюрінг», в якому Ф. Енгельс виступає проти дрібнобуржуазного ідеолога Дюрінга, чий філософський погляд являв собою екліктичну суміш механістичного матеріалізму з позитивізмом.

В «Анти-Дюрінгу» і в «Діалектиці природи» Ф. Енгельс дає глибокий філософський аналіз проблем природознавства і приходить до висновку, що найновіші досягнення природознавства свідчать про те, що в природі, як і в людському суспільстві, панують діалектичні закони.

Ф. Енгельс глибоко зрозумів зв'язок філософії з природознавством, взаємовідносини між філософією і окремими науками, характер їх, що історично змінюється.

Особливий інтерес Ф. Енгельс виявив до математики, фізики, хімії, біології, механіки. В цих галузях знань Ф. Енгельс дав ряд блискучих узагальнень природничо-науковій думці свого часу, а також історії природознавства, що передувала їй. Багато уваги він приділяв трьом великим від-

криттям другої третини XIX століття: клітинній теорії, яка встановила єдність біологічних форм матерії, закону збереження і перетворення енергії і дарвінізму, який, за словами Енгельса, наніс сильний удар метафізичному погляду на природу.

Важливе значення має вчення Ф. Енгельса про основне питання філософії: про ставлення мислення до буття, до духу до природи. Вирішення питання про первинність має величезне значення не тільки для правильності вирішення проблем онтології, але й гносеології.

Формулюючи основне питання філософії, Ф. Енгельс вказує, що крім питання про первинність воно має ще й інший бік — про те, чи можна пізнати світ і про істину. Це питання вважається основним, вищим, тому що в залежності від його вирішення одержують певне трактування інші фундаментальні питання філософії.

Ф. Енгельс вніс неоціненний вклад в створення вчення марксизму. У всіх своїх працях він суворо і послідовно йшов за розробленими разом з К. Марксом принципами діалектичного та історичного матеріалізму.

В. І. Ленін творчо застосував теорію марксизму до епохи імперіалізму і пролетарських революцій. Він підняв теорію К. Маркса і Ф. Енгельса на нові східці, створивши новий етап в розвитку марксизму.

Вчення К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна стало великою спрямовуючою силою революційного визвольного руху на сучасному етапі.

Т. МЕЛАМЕД,
доцент.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ

Класики марксизму-ленінізму завжди жваво цікавились питаннями психології. Енгельс присвятив їй блискучі сторінки своїх прекрасних робіт, в яких висвітлюються основні питання психології, що складають її методологічну основу.

У споківній боротьбі матеріалізму і ідеалізму з питань про первинність фізичного і психічного Ф. Енгельс стає на бік першого, висуваючи своє знамените положення «Психіка є властивість високорозвинутої матерії».

Ф. Енгельс відзначає приспособницьке значення психіки у взаємодії з оточуючим середовищем, рішуче виступаючи проти всякого епіфеноменалізму, оскільки вона, відбиваючи це середовище, стає необхідною умовою орієнтування в ньому. Всі ідеї виходять з досвіду, вони — відбиття дійсності — правильні чи перекохані, писав Ф. Енгельс в «Анти-Дюрінгу».

Ф. Енгельс не заперечує існування психічної діяльності у тварин. Навпаки, на його думку, вона є передумовою людської психіки, підготовленої всім попереднім ходом еволюційного розвитку. «У нас з тваринами спільні всі види мислительської діяльності; індукція, дедукція, значить, також абстрагування... — такий висновок читаємо в «Діалектиці природи».

Психіка людини і психічна діяльність тварин являють собою єдність. Однак, єдність не є тотож-

ність. Психіка людини і психіка тварин не одне й те ж.

Ф. Енгельс вбачає своєрідність психічної діяльності людини, її істотну якісну відмінність від психіки навіть найбільш розвинутих тварин в її трудовому походженні, в її суспільній природі.

У своєму дослідженні «Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину» він показує, що характерні особливості людини, в тому числі і психологічні, є продуктом створення знарядь праці і перетворення природи з допомогою цієї зброї.

«Труд створив людину», — вчить Ф. Енгельс, а звідси виходить, що і психічне життя людини є продуктом трудової діяльності і зв'язаного з нею суспільним життям.

Це слід добре пам'ятати тим, хто в пориві захоплення вивченням тварин ставить знак рівності між людиною і твариною, забуваючи про класичне положення Ф. Енгельса.

На сторінках робіт Ф. Енгельса ми знаходимо блискуче вирішення цілого ряду конкретних психологічних питань, з яких особливої уваги заслуговує проблема мислення і мовлення, що є однією з центральних в сучасній психологічній літературі. Ф. Енгельс показує єдність цих процесів. Коли б, відзначає великий мислитель, критикуючи Дюрінга, мовлення заважало мисленню, то тварини

були б самими справжніми мислителями.

Разом з тим Ф. Енгельс заперечує тотожність мислення і мовлення, до якого схильні представники механістичного матеріалізму.

На сторінках класичних робіт Ф. Енгельса ми знаходимо прекрасні рядки, присвячені характеристиці психології мовлення, яка носить специфічно людський характер. Зв'язано генетично з біологічною сигналізацією тварини людське мовлення, що склалося в умовах колективної праці як необхідна форма спілкування між людьми, набуває характеру суспільної комунікації, відмінної від якого б то не було біологічного спілкування тваринних предків.

Разом з К. Марксом Ф. Енгельс сформулював основні філософські положення психологічної науки, що відіграли вирішальну роль в перемозі матеріалізму над ідеалізмом в цій дуже складній і відповідальній галузі наукового пізнання, яка зараз набуває видатного значення в будівництві нового життя.

Положення Ф. Енгельса, творчо розвинуті В. І. Леніном, складають методологічну основу психології, яка, збагачуючись все новими і новими фактами, все новим і новим експериментальним матеріалом, продовжує свій успішний розвиток.

Д. ЕЛЬКІН, професор,
завідуючий кафедрою психології.

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ МАТЕМАТИКИ

У своїй творчій спадщині Енгельс дав основні положення діалектико-матеріалістичного розуміння важливих математичних понять, теорій, окремих розділів математики, математики в цілому.

Енгельс, перш за все, наголошує, що математика виникла з практичних потреб людей, що виникнення її перших понять і положень було результатом тривалого історичного розвитку, спиралось на досвід. Саме так виникли вихідні в математиці поняття числа і фігури, саме так виникали подальші її поняття. Дійсність відображають її математичні міркування, методи математики. Абстрактний характер математики визначає те, що математичні теореми доводимо лише шляхом міркувань, виходячи з самих понять. На основі вже створених математичних понять і теорій в самій математиці формуються все більш абстрактні її поняття і теорії. Можливість застосування математики до дослідження реальному світу ґрунтується на тому, що вона взята з нього і тільки виражає частину властивих йому форм зв'язків і якраз тільки тому і може взагалі застосуватись.

У творах Енгельса, насамперед, у «Діалектиці природи» і в «Анти-Дюрінгу» знаходимо принципові положення про арифметику, алгебру, геометрію, про математику сталих величин, про математику величин змінних, зокрема про диференціальне і інтегральне числення, про їх місце у математиці та значення в дальшому її розвитку, про значення для математики діалектики і її відображення в математичних поняттях і теоріях.

Надзвичайно важливим є дане Енгельсом визначення математики. Енгельс зазначав, що чиста математика має своїм об'єктом просторові форми і кількісні відношення дійсного світу. Таке трактування математики визначає її у цілому з позицій діалектичного матеріалізму і кладє кінець різним метафізичним і ідеалістичним перекрученням щодо цього. Поряд з тим воно дає можливість охарактеризувати головні відмінності, властиві математиці при корінних її перетвореннях у ході розвитку. Після зародження математики як самостійної і чисто теоретичної науки склалась математика сталих величин (елементарна математика), в XVII ст. виникає математика змінних величин, в XIX ст. починає формуватись сучасна математика, в якій йдеться про всілякі можливі, взагалі кажучи, змінні, кількісні відношення і взаємозв'язки між величинами.

Енгельс визначив місце математики серед інших наук і підкреслив, що для діалектичного і разом з тим матеріалістичного розуміння природи треба бути обізнаним з математикою і природознавством.

Діалектико-матеріалістична філософія і методологія математики, що плідно розвиваються, перш за все, радянськими вченими, багато в чому завдячують генію Енгельса.

С. КІРО,
кандидат фізико-математичних наук, доцент.

Серед багатьох наук, у розвитку яких значний вклад вніс Ф. Енгельс, не останнє місце посідає мовознавство. Будучи поліглотом (він добре знав понад 20 мов), Енгельс глибоко займався й теоретичним осмисленням мови. Він, як відомо, є одним з творців діалектичного матеріалізму — методологічної засади марксистського мовознавства. Але Енгельс приділяв значну увагу і суто лінгвістичній проблематиці. Можна зробити висновок, що він

«Анти-Дюрінг», «Походження сім'ї, приватної власності і держави», «Діалектика природи», як спільна робота К. Маркса і Ф. Енгельса «Німецька ідеологія» і ін. Так, в «Анти-Дюрінгу» та в «Німецькій ідеології» формулюються фундаментальні положення про нерозривний зв'язок мови й мислення. У першій з цих робіт дається висока і добре обгрунтована оцінка порівняльно-історичного методу — того методу, що й досі залишається провідним у діакроніч-

лектології — вивченню рис франкського діалекту давньонімецької мови та встановленню давньої території його поширення, а також взагалі групуванню та поширенню давніх німецьких діалектів.

У цьому зв'язку вкажемо на один маловивчений аспект «Франкського діалекту» Ф. Енгельса. Усе це дослідження будується на ономастичному матеріалі — на вивченні географічних назв та власних імен людей. Тому воно по суті стає дослідженням оно-

ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА В УЧЕНІ Ф. ЕНГЕЛЬСА

був основоположником, безпосереднім засновником марксистського мовознавства.

У своєму листі до П. Блоха (1890 р.) Ф. Енгельс підкреслив, що хоч економічні причини виявляються в кінцевому підсумку вирішальними, «навіть чи впаде кому-небудь, не ставши посміхощем, пояснити економічно... походження верхньонімецького пересунення приголосних». І в цих формулюваннях — корені сучасного вчення про причини мовних змін, про зовнішні та внутрішні фактори мовного розвитку. Вирішальною силою у розвитку мови є суспільство, історія народу, але мові притаманні й внутрішні процеси — різні форми того, що іноді не зовсім точно називають само-розвитком.

Багату скарбницю лінгвістичних ідей та інтерпретацій становлять такі праці Ф. Енгельса, як

тому мовознавстві. В інших роботах Ф. Енгельс вказує шляхи розвитку мови, викладає своє розуміння племінного діалекту тощо.

Здавна людей цікавить питання: як виникла мова? Тут висувалось (а потім відкидалось) дуже багато гіпотез. І останнім словом науки у цій складній проблемі є тези Енгельса, сформульовані ним у роботі «Роль праці в процесі перетворення мавпи в людину». Енгельс показав, що мова виникла не із споглядання, не з віддзеркалення навколишнього середовища, що «пояснення виникнення мови з процесу праці і разом з працею є єдино правильним».

Одна з робіт Ф. Енгельса спеціально присвячена мовознавству. Це його відоме дослідження «Франківський діалект», написане в 1881—1882 рр., а вперше опубліковане лише в 1935 р. Воно присвячене проблемам історичної ді-

мастичним. Енгельс дотримується тут положень (не завжди їх спеціально формулюючи), що власні назви підпорядковуються загально-мовним фонетичним процесам, що колишнє поширення мовного явища добре виявляється в географічних назвах, що географічні назви найдоцільніше вивчати словотворчо-ареальним методом, що ці назви досить швидко змінюються, не будучи якимись скам'янілими й непорушними свідками минулих віків.

Ці положення становлять фундамент сучасної топоніміки — науки про власні географічні назви. Але топонімісти прийшли до них порівняно недавно, переважно в повоєнні роки. Енгельс же висунув їх ще 90 років тому. Це одна з ілюстрацій того, яким плідним для науковців є студювання творчої спадщини Ф. Енгельса.

Ю. КАРПЕНКО, професор.

Ф. Енгельс і природознавство

Важко переоцінити той величезний вклад, що його зробив Ф. Енгельс в скарбницю природознавства. Озброєний досягненнями природничих наук того часу, він визначив шляхи його розвитку. Ідеї, що їх Енгельс висвітлює в «Анти-Дюрінгові» та в «Діалектиці природи», почали посягаться лише через багато десятиріч. Енгельсом було завбачено ряд фундаментальних відкриттів в науці, зроблених в двадцятому сторіччі. Це, наприклад, такі відкриття, як зв'язок матерії і руху, простору і часу, про невичерпні форми матерії. Енгельс дав глибоку і переконливу критику теорії «теплової смерті» Всесвіту тощо. Він показав справжню суть закону збереження і перетворення енергії і назвав його абсолютним законом природи.

Глибокі і різносторонні знання дали змогу Енгельсові опрацювати цілісну систему класифікації наук, в основу якої покладено форми руху матерії.

Енгельс глибоко досліджував закономірності живої природи і вперше вірно, в основному, визначив життя, як одну з форм руху матерії, вказавши, що життя — це спосіб існування білкових тіл, істотним моментом якого є постійний обмін речовин з оточуючою їх зовнішньою природою.

Енгельс високо і правильно оцінив вчення Дарвіна, його працю про походження видів. Критикуючи деякі недоліки вчення Дарвіна, Енгельс показав, що головний його зміст — теорія розвитку — повністю відповідає матеріалістичній діалектиці.

У своїй праці «Діалектика природи» Енгельс глибоко досліджує історію і найважливіші питання природознавства. Він піддає критиці механістичний матеріалізм, метафізичний метод та ідеалістичний світогляд в природознавстві.

Енгельс вважав, що філософія діалектичного матеріалізму повинна базуватись на всебічному знан-

ні природничих наук, але ж останні в свою чергу можуть успішно розвиватись лише на основі діалектичного матеріалізму.

Яку б позу не займали природодослідники, вказував Енгельс, володаркою над ними є філософія. Питання лише в тому, чи бажають вони, щоб над ними панувала якась погана модна філософія, чи вони ж бажають керуватись такою формою теоретичного мислення, яка базується на знайомстві з історією мислення і з її досягненнями.

Зрозуміло, що з того часу, коли жив і діяв Енгельс, наука зробила гігантський крок вперед, проте діалектико-матеріалістичний підхід до аналізу відкриттів в галузі природознавства і їх філософського узагальнення, повністю зберігає силу і значення й на сьогоднішній день.

М. САВЧУК,
член-кореспондент АН УРСР,
професор.

Фізичні явища в трактовці Ф. Енгельса

Сорокові роки XIX ст. відзначились рядом відкриттів (Р. Маєр, Гров, Джоуль). В результаті цього було усунуто метафізичний розрив між окремими формами руху. Про цей період Ф. Енгельс в своїй праці «Діалектика природи» відзначав, що всі численні причини, які діють в природі, є особливими формами, способами існування однієї і тієї ж енергії, тобто руху.

Закон збереження і перетворення енергії, відкритий Енгельсом, підкреслює якісний бік відкриття. Якісну постійність руху було висловлено вже Декартом і майже в тих же висловлюваннях. Зате перетворення форми руху відкри-

то тільки в 1842 р., і це, а не закон якісної постійності, є новим. Ф. Енгельс особливо підкреслював філософське значення закону, вказуючи, що це відкриття є природничо-науковим обгрунтуванням діалектико-матеріалістичного погляду на природу.

Сучасні фізичні теорії (теорія відносності, квантова механіка і квантова електроніка) ще раз з достовірністю показують, що розвиток основного фізичного закону йшов і йде по шляху розкриття все більш глибокої нерозривності між матерією і рухом.

М. ЧЕСНОКОВ, кандидат фізико-математичних наук.

КРАЩІ ПРАЦІ З ПОЛІТЕКОНОМІЇ

Ще в юні роки Ф. Енгельс став замислюватись над соціальною несправедливістю і з радістю зустрів звістку про демонстрації і барикади в Парижі і про виступ робітників Ліону.

Вже в «Листах з Вуппертала» Ф. Енгельс писав про страшні злидні фабричних робітників, про жорстоку експлуатацію малолітніх. Тоді Ф. Енгельсу було всього 18 років.

Першим економічним твором Ф. Енгельса були «Нариси до критики політичної економії», написані в 1843—1844 рр. Потім були написані такі класичні роботи, як «Становище робітничого класу в Англії», «Анти-Дюрінг», «Походження сім'ї, приватної власності і держави», «Людвиг Фейербах і кінець німецької класичної філософії», «До житлового питання», які поруч з творами К. Маркса вписані золотими літерами в скарбницю наукової думки.

Без Ф. Енгельса К. Маркс не зміг би створити своєї головної праці — «Капіталу». В. І. Ленін вказував, що останні два томи «Капітала» є праця Маркса і Енгельса.

Ф. Енгельс сформулював основне протиріччя капіталізму — протиріччя між суспільним характером виробництва і приватнокапіталістичним привласненням.

Загострення основного протиріччя капіталізму призводить до посилення ролі держави в буржуазній економіці. І в ряді випадків буржуазна держава бере на себе керівництво виробництвом. Це передбачення Енгельса блискуче підтвердилось утворенням державно-монополістичного капіталізму.

Ф. Енгельс, як і К. Маркс, розглядає труд як основу розвитку людського суспільства і обидва вони приходять до висновку про заміну капіталістичного устрою новим — устроєм звільненої праці. Живу душу марксизму втілює в своїй теоретичній і практичній діяльності геніальний продовжувач справи Маркса і Енгельса — Володимир Ілліч Ленін.

У правильності вчення Маркса-Енгельса-Леніна — запорука єдності міжнародного комуністичного і робітничого руху, успіхів в комуністичному перетворенні світу.

М. ФІНОГІН, доцент кафедри політекономії.

Одеса, Вулиця ім. Ф. Енгельса.

Фото М. АТАМАНОВА.

О 8.50 лекції почались, але...

Вранці студентський потік прямує до аудиторій — рівно о 8.50 розпочинаються лекції. І, звичайно, сумлінні студенти не запізнюються, бо знають, що від відвідування занять залежить успішність, успіх іспитової сесії...

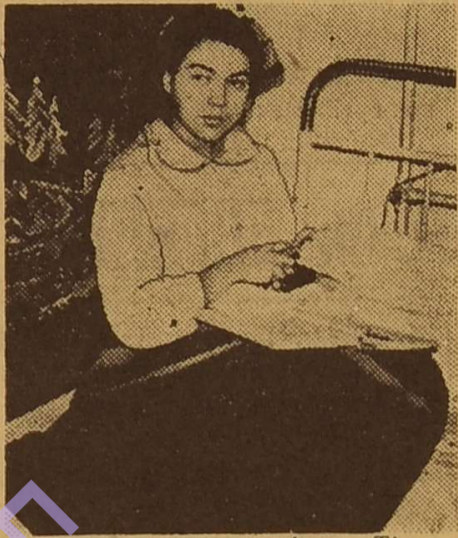
Знає це більшість, але є такі, що цим неписаним правилом нехтують. «А ось все обійдеться добре на сесії, щасливий білет витягну, краще відісплюю», — міркують вони.

Редакція газети «За наукові кадри» провела 19 листопада рейд-перевірку гуртожитку № 4, № 5.

О 8.50, коли пролунав дзвоник на першу пару, рейдова бригада приступила до огляду кімнат. В окремих з них бадьорий і здоровий сон наших студентів не порушує навіть гучний дзвоник будильника. А студенти Ю. Требін (істфак, III курс), Л. Дикал, О. Волченко, Т. Півень, Л. Котова, Л. Чупрун (біофак, 3 курс), А. Скліфас, Л. Бульба (біофак, IV курс), що з гуртожитку № 4, О. Смагленко, С. Малова, Л. Гайдай, С. Шаповалова, В. Пугачова (філфак, IV курс), В. Черноморець (геофак, 2 курс), С. Колев

(філфак, 2 курс), Г. Рудяк (філфак, III курс) — з п'ятого не кваплячись умивались, снідали і... збирались «встигнути» на другу пару.

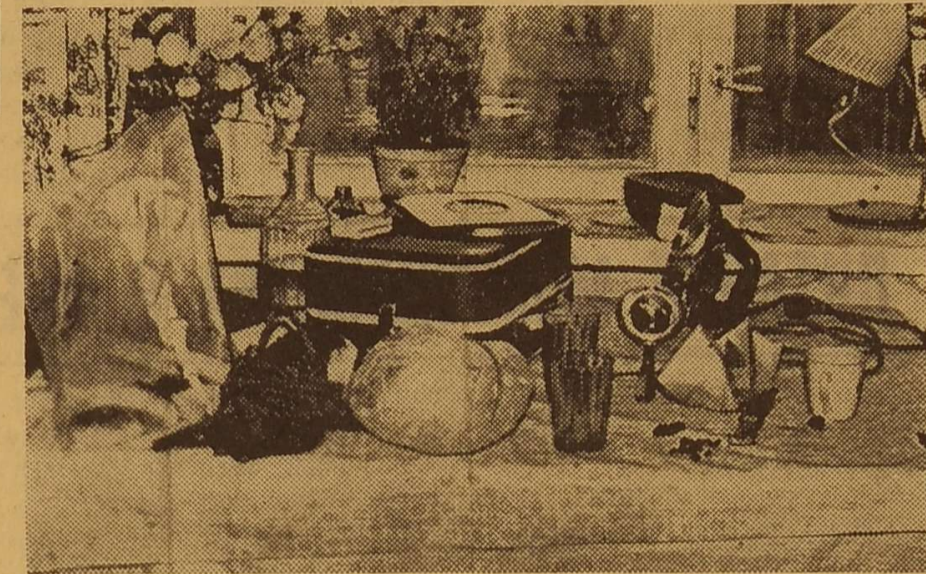
До того ж, виявилось, що дана категорія студентів не позбавле-

на почуття колективізму. Тільки-но вийшли ми з першої кімнати, як з нами зіткнулась «добросердечна» дівчина, яка встигла декілько повідомити, що по кімнатах ходять й фотографують.

На жаль, не всі «відпочиваючі» були гостинними. Так, близько 10 хвилин простояли ми біля дверей

кімнати № 90 гуртожитку № 5, де нас не бажали бачити «своїми гостями». Такою негостинною гостподаркою виявилась студентка філологічного факультету Г. Лахно.

Вона нікого не впустила до кімнати, сердито зачинивши двері. Більш того, з її слів на адресу членів рейдової бригади послышались образливі, лайливі слова. Це свідчить, що Лахно не досягла тієї громадянської зрілості, якої повинен досягти п'ятикурсник. Пробудиться совість у дівчини чи

ні — важко судити. Її поведінку повинні обговорити товариші, оцінку цим діям повинні дати комітет комсомолу університету та деканат філфаку.

Крім випадків невідвідування занять, рейдовою бригадою викриті серйозні факти порушення санітарного стану. Особливо незадовільний він в кімнатах № 11 (староста В. Запідко), № 9 (староста В. Поліновський), № 68 (староста С. Шаповалова) (гуртожиток № 5). Мабуть студенти цих кімнат

вважають, що прибирати кімнату ранком необов'язково. Гуртожиток, очевидно, вони не вважають за свій другий дім. То чи місце таким студентам в цьому домі?

Факти порушення дисципліни, викриті рейдовою бригадою, повинні бути обговорені деканатами біологічного, геолого-географічного та філологічного факультетів.

Редакція чекає відповіді від деканатів, комітету ЛКСМУ прожити до порушників дисципліни заходи.

Рейдова бригада газети «За наукові кадри»:

М. Пастернак, голова студради гуртожитку № 4, В. Шебуняєв, член студради, О. Перехрест, голова студради гуртожитку № 5, С. Барабанов, член комітету ЛКСМУ університету, В. Козюра, кореспондент газети, В. Казиміров, студент юрфаку, В. Савруцький, зав. відділом комсомольського життя газети «За наукові кадри».

На фото (зліва) студентка геолого-географічного факультету Р. ПІЛЕЦЬКА (кімната № 56) в ліжку «готується» до занять, а справа — «порядок» на столі в кімнаті № 68.

Фото М. АТАМАНОВА.

СПОРТИВНІ НОВИНИ

Міжгрупові змагання

Нещодавно більше ста студентів філологічного факультету провели міжгрупові змагання з волейбола і баскетбола. В результаті — I місце з волейбола зайняла перша група I-го курсу українського відділення (фізорг А. Авдієвська), а друге місце з баскетбола — третя група I курсу російського відділення (фізорг А. Яковлева).

На факультеті проведені також змагання з легкої атлетики, де переможцем виявилась перша група I-го курсу українського відділення. Найближчим часом намічено провести першість з шашок,

шахів і настільного теніса.

Очолують спартакіаду голова спортради студентка 3-го курсу Валентина Луговицька і старший викладач А. Шустер.

А. ЛУПОЛОВЕР.

Старт спартакіади

Командною першістю факультетів з шашок була відкрита XXIV традиційна спартакіада ОДУ. В змаганнях взяли участь збірні команди всіх факультетів. В складі кожної з них виступало по 7 студентів (5 юнаків та 2 дівчини). Після гострої й наполегливої боротьби перше місце і звання чемпіонів вузу завоювали шашисти

механіко-математичного факультету, очолювані кандидатом в майстри спорту Ф. Корманом. На другому місці — спортсмени біологічного факультету, а на третьому — геолого-географічного. Після підведення підсумків спартакіади була створена збірна команда ОДУ, яка виступить в першості СДСО «Буревісник».

В програму спартакіади ОДУ, крім шашок, входили змагання з 18 видів спорту. В листопаді відбудеться першість з шахів, в грудні — з настільного тенісу, фехтування, бадмінтону, важкої атлетики.

М. СУХАР, головний суддя змагань з шашок.

Рахунок 1:1

Футболісти факультету романогерманської філології нещодавно провели товариську зустріч зі спортсменами болгарського судна. Зустріч пройшла в напруженій і коректній боротьбі. Рахунок в першому таймі відкрили наші студенти. Це зробив третьокурсник англійського відділення О. Мізіюкін. В другому таймі болгарські друзі зрівняли рахунок. З результатом 1:1 і закінчився цей матч.

Це був вже п'ятий міжнародний матч, проведений футболістами факультету романогерманської філології. З чотирьох попередніх зустрічей три матчі виграли студенти і один закінчився перемогою гостей.

В. ГОЛОВЧАНСЬКИЙ, С. МОЛЧАНОВ, студенти факультету романогерманської філології.

ПРАЦІ НАШИХ ВЧЕНИХ

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Гринева А. В., Жукова Г. Т. и Пресняк Н. Т. О взаимодействии хлорида трехвалентного таллия с пирофосфатом натрия. «Журнал неорганической химии», 1970, т. 15, вып. 2, с. 584—585.

Белуосова Е. М. и Сейфуллина И. И. Выделение германия из растворов в четыреххлористом углероде. «Журнал аналитической химии», 1970, т. 25, вып. 5, с. 1014—1015.

Степанова О. С., Яворский А. С. и Побережная М. И. Синтез и свойства ряда феноксиалкилмалонных эфиров. «Журнал Всесоюзного химического общества им. Менделеева», 1970, т. 15, № 3, с. 358—359.

Богатский А. В., Кожухова А. Е. и Чумаченко Т. К. О кротоновой конденсации в присутствии кальций органических соединений. «Журнал общей химии», 1970, т. 40 (102), вып. 5, с. 1174.

Эннан А. А. и Кац Б. М. Синтез фенилендиаминатов тетрафторида кремния. «Журнал неорганической химии», 1970, т. 15, вып. 8, с. 2161—2163.

ГУМАНИТАРНИ НАУКИ

Ворожей П. И. Борьба В. И. Ленина против фальсификации национального вопроса в период империализма на Украине. — В кн.: Некоторые проблемы социально-экономического развития Украинской ССР. Днепропетровск, 1970, с. 101—105.

Першина З. В. В. И. Ленин о революционно-демократическом этапе освободительного движения в России. Одесса, 1970.

Петряев К. Д. Деякі актуальні питання радянського слов'янознавства. — «Укр. слов'янознавство», 1970, № 1, с. 5—11.

Петряев К. Д. Слов'янознавство в Одесі. «Укр. слов'янознавство», 1970, № 1, с. 162—163.

Сльчанінов М. Організаційні принципи перевірки роботи народного суду. — «Радянське право», 1970, № 3, с. 38—40.

Крючатов І. Амністія як обставина, що виключає провадження в кримінальній справі. — «Радянське право», 1970, № 2, с. 40—43.

Нудель М. Критика В. І. Леніним буржуазного парламентаризму. — «Радянське право», 1970, № 4, с. 94—97.

А. ЗУБКОВ

СЕНСАЦІЙ НЕ БУДЕ

(Продовження. Поч. у № 28).

Вправа № 2.

Пурна сарпасана (комплексна поза змії).

Сидячи на стільці, не поспішаючи, повільними ковтками випийте дві шлянки гарячої води (300—350 г) такої температури, щоб вона не обпалювала губ (воду можна закип'ятити вчора і налити в термос. До ранку вона буде потрібної температури). Після цього зразу ж лягайте на килимок обличчям вниз. П'ятки і носки разом, ноги випираються на носки, руки, зігнуті в ліктях, лежать на рівні плечей, долонями вниз, пальці рук разом. Підборіддя впирається в килимок. Спираючись на руки, підніміть якомога вище верхню частину тулуба, ні в якому разі не відриваючи нижню половину живота від підлоги. Голову відкиньте назад наскільки можливо, дивіться вгору. Дихання вільне

через ніс. Не асуваючи рук і ніг, не відриваючи нижньої частини живота, поверніться вліво настільки, щоб можна було побачити через ліве плече п'яту лівої ноги. Після цього зробіть поворот вправо, щоб можна було побачити через праве плече п'яту лівої ноги. Потім знову прогніться вгору і назад і опустіться вниз. Вправа повторюється, але в іншій послідовності: вгору—вправо—вліво—вгору—вниз. Вправу виконуйте плавно, з затримкою в кожному положенні від 2—3 секунд до 30.

Спочатку увагу зосередьте на щитовидній залозі, з підніманням корпусу — на середній частині позвоночника, а потім на нирках.

Під час виконання комплексної пози змії прями м'язи живота напружені. Відбувається сильний притік крові до хребта і симпатичних нервів. Терапевтичний ефект вправи полягає в тому, що вирівнюються скривлення хребта, відновлюється його гнучкість, усу-

вається сутулість, відновлюється красива струнка осанка, благотворно впливає на спинні і брюшні м'язи.

Поза змії посилює перистальтику кишечника, поліпшує роботу шлунково-кишкового тракту, рухових м'язів очей, сприяє вилікуванню радикуліта, люмбо-ішалгії. В Індії сарпасана застосовується для попередження утворення каменів в нирках, а також для ліквідації гіпофункції щитовидної залози. Ця вправа забороняється для людей, що страждають гіпофункцією щитовидної залози.

Очисні дихальні вправи.

Вправа № 3.

Станьте на килимок, носки і п'ятки разом, руки вільно опущені вниз, спина пряма; дивіться прямо перед собою. Зробіть через ніс декілька різких енергійних видихів. Спочатку повільно, потім все швидше і швидше. Виконання

вправи нагадує пихкання паровоза. Плечі і корпус нерухомі. Вдохи і різкі видохи виконуються спочатку 10 разів, а потім поступово доводяться до 25 разів.

Вправа № 4.

Вихідне положення, як і у вправі № 3. Але голову до можливого відкиньте назад і дивіться вгору. Повторіть ті ж дихальні вправи.

Вправа № 5.

Вихідне положення, як у вправі № 3, але дивитись треба на підлогу, на відстані півтора кроку від пальців ніг.

Повторіть ті ж дихальні вправи.

(Далі буде)